

КООРДИНАЦІЯ ІНСТИТУТІВ РОЗВИТКУ ТА ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЮВИХ ПРОГРАМ ЯК ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

COORDINATION OF INSTITUTES OF DEVELOPMENT AND STATE TARGET PROGRAMS AS INSTRUMENTS OF THE STATE INVESTMENT POLICY

Увагу цієї статті приділено дослідженню координації інститутів розвитку та державних цільових програм як інструментів державної інвестиційної політики. Доведено, що основою економічного зростання та забезпечення добробуту населення є система інститутів розвитку, котрі здатні ефективно реалізувати державні цільові програми. У процесі дослідження виявлено, розкрито й структуровано мережу інститутів розвитку, діяльність котрих спрямована на вирішення цілого ряду завдань. Доведено, що незважаючи на їх різноманітність всі вони спрямовані на залучення приватних інвестицій до програм і проектів розвитку. А державні цільові програми є одним з інструментів активної інвестиційної політики і відображають цілі та пріоритетні напрями соціально-економічного розвитку країни.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна політика, структура національної економіки.

Внимание этой статьи посвящена исследованию координации институтов развития и государственных целевых программ как инструментов государственной инвестиционной политики. Доказано, что основой экономического роста и обеспечения благосостояния населения является система институтов развития, которые способны эффективно реализовать государственные целевые программы. В процессе исследования выявлено, раскрыто и структурировано сеть институтов

развития, деятельность которых направлена на решение целого ряда задач. Доказано, что несмотря на их разнородность все они направлены на привлечение частных инвестиций в программы и проектов развития. А государственные целевые программы являются одним из инструментов активной инвестиционной политики и отражают цели и приоритетные направления социально-экономического развития страны.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная политика, структура национальной экономики.

An attention of this article is devoted to the research of coordination of development institutes and state target programs as instruments of state investment policy. It is proved that the basis of economic growth and welfare of the population is a system of development institutions that can effectively implement state target programs. In the course of the research, the network of development institutes is discovered, developed, and structured, the activities of which are aimed at solving a number of problems. It is proved that despite their heterogeneity, they are all aimed at attracting private investment in development programs and projects. A state target programs are one of the tools of active investment policy and reflect goals and priorities of socio-economic development of the country.

Key words: investments, investment policy, structure of national economy.

УДК 330.322.14

Сержанов В.В.

к.е.н., доцент,

декан економічного факультету

Ужгородський національний університет

Постановка проблеми. В умовах вибору перспективних напрямів трансформації економіки України особливо актуально звучать питання необхідності її модернізації. Акцент робиться на необхідності усунення диспропорцій та системних протиріч розвитку національної економіки. Стимулювання високотехнологічних виробництв, впровадження ресурсозберігаючих технологій, досягнення європейських стандартів життя населення все це є напрямами, котрі вимагають негайного вирішення. Існуючий досвід країн, що пройшли схожий період трансформації засвідчує, що однією з найважливіших умов є активна державна інвестиційна політика, що виявляється в інститутах розвитку та реалізації державних цільових програм.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення теоретичного та практичного матеріалу щодо координації інститутів розвитку та державних цільових програм як інструментів державної інвестиційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських учених, які внесли вклад у формування теоретичних та практичних основ дослідження розвитку та економічного потенціалу національного господарства присвячено праці відомих

вітчизняних учених: В. Гейця, С. Єрохіна, М. Єрмошенка, В.Шевчука та ін. У дослідження стану та передумов функціонування інститутів розвитку в Україні здійснили вклад такі вчені та практики: Л. Федулова, С. Ілляшенко, Л. Гриценко, І. Тарасова та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на появу нових інструментів та механізмів посилення соціально-економічного розвитку національної економіки, тема даного наукового дослідження є цікавою та перспективною.

Вклад основного матеріалу дослідження. Багатоукладність національної економіки, обумовлена кількома чинниками, серед них найвагомішими є: сировинна спрямованість виробництва, відставання у розвитку інфраструктури, недостатня міра інноваційності виробничих фондів. Все це вимагає залучення значних інвестиційних ресурсів, для здійснення модернізації національної економіки, що дасть поштовх її подальшому розвитку. За цих умов для подолання структурних диспропорцій у національній економіці потрібно не тільки підвищувати ефективність та віддачу державних інвестицій, а й залучати приватні інвестиції. В якості одного з інструментів державної

інвестиційної політики, що здатен забезпечити вирішення поставлених задач, застосовуються інститути розвитку.

Як засвідчує світовий досвід для виправлення наслідків кризових проявів ринку, що стримують економічний і соціальний розвиток країни створюються державні інститути розвитку. Їх головна мета полягає у забезпеченні залучення інвестиційних коштів у ті сектори, де існують труднощі з залученням приватного капіталу.

До інститутів розвитку відносять різного роду банки, фонди, агентства, державні підприємства тощо (рис. 1).

Діяльність таких інститутів розвитку, спрямована на вирішення ряду завдань, серед яких основними є:

- усунення наслідків негативного прояву ринків, особливо у сфері інновацій;
 - заповнення так званих, «інституційних ніш».
- Під «інституційною нішею» розуміється відсут-

Рис. 1. Мережа інститутів розвитку

Джерело: складено автором

Рис. 2. Структура системи інститутів розвитку в Україні

Джерело: складено автором

ність певної установи чи організації на ринку, що забезпечувала б надання певних послуг. У такому випадку інститут розвитку заповнює формування відсутніх сегментів ринку та надає відповідні послуги та вирішує певні завдання;

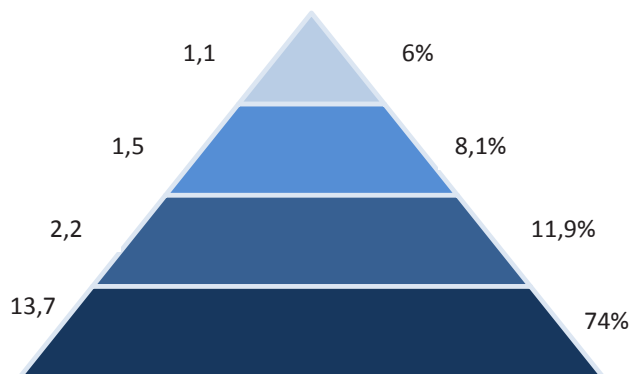
– забезпечення розвитку економічної і соціальної інфраструктури;

– подолання регіональних дисбалансів розвитку, мінімізація впливу зовнішніх ефектів тощо.

Обґрунтування необхідності функціонування інститутів розвитку базується на тому, що вони генерують мультиплікативний ефект на ранніх

стадіях процесу розвитку, фінансуючи соціально спрямовані інвестиційні проекти. Котрі, хоча і приносять значні суспільні переваги, але за інших рівних умов, ймовірно, не будуть профінансовані та реалізовані.

За організаційно-правовою формою інститути розвитку в Україні представлені фондами, публічними акціонерними товариствами та національними акціонерними компаніями. Останні становлять особливий інтерес, тому що є специфічними компаніями, заснованими Україною для вирішення конкретних завдань.

Державна цільова програма "Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів" на період до 2020 року

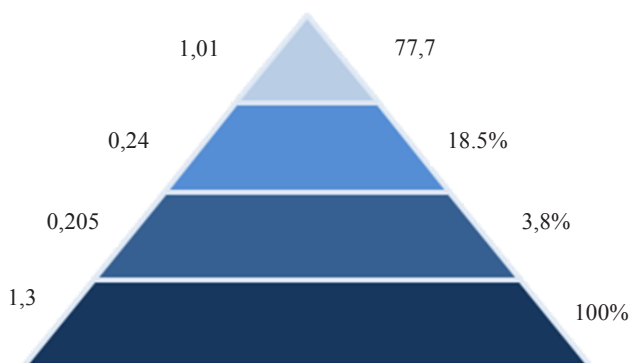
Інші державні цільові програми

Загальнодержавна цільова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року

Державна цільова економічна програма розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013-2018 роки

Рис. 3. Фінансування найбільших державних цільових програм у 2016 році за рахунок коштів державного бюджету (млрд грн та %)

Джерело: побудовано автором за даними 1

Державна цільова програма розвитку міського електротранспорту на період до 2017 року

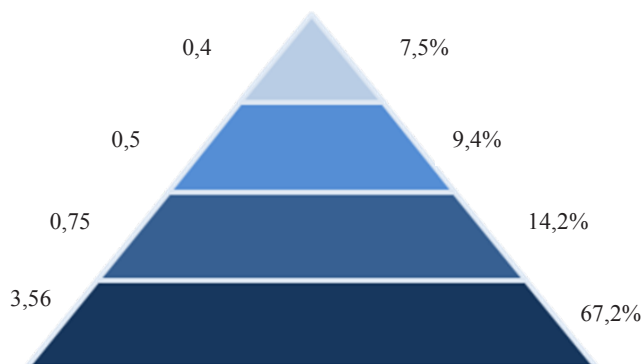
Загальнодержавна цільова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року

Інші державні цільові програми

Всього, фінансування державних цільових програм

Рис. 4. Фінансування найбільших державних цільових програм у 2016 році за рахунок коштів місцевих бюджетів (млрд грн та %)

Джерело: побудовано автором за даними 1

Загальнодержавна цільова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року

Державна цільова програма розвитку міського електротранспорту на період до 2017 року

Загальнодержавна цільова науково-технічна космічна програма України 2013-2017 роки

Державна цільова економічна програма розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013-2018 роки

Рис. 5. Фінансування найбільших державних цільових програм у 2016 році за рахунок коштів залучених з інших джерел (млрд грн та %)

Джерело: побудовано автором за даними 1

Наразі в Україні створені різнопланові інститути розвитку, представлені на рис. 2.

Незважаючи на різнорідність інститутів розвитку в Україні, всі вони спрямовані на залучення приватних інвестицій до програм і проектів розвитку і, що в кінцевому підсумку, спрямовано на модернізацію економіки. У свою чергу державні цільові програми є одним з інструментів активної інвестиційної політики і відображають цілі та пріоритетні напрямки соціально-економічного розвитку країни. І в цьому плані їх роль у здійсненні модернізації національної економіки значна, оскільки цільові програми зосереджені на реалізації великомасштабних, найбільш важливих для держави інвестиційних і науково-технічних проектів, об'єднаних за регіональною, галузевою, соціальному чи іншою ознакою.

Державні цільові програми представляють собою пов'язані за ресурсами, виконавцями і термінами реалізації комплекс науково-дослідних, дослідно-конструкторських, виробничих, соціально-економічних, організаційно-господарських та інших заходів, що забезпечують ефективне вирішення завдань у сфері державного, економічного, екологічного, соціального і культурного розвитку України

Державні цільові програми реалізуються за пріоритетними напрямками, джерелами їх фінансування є як кошти державного бюджету (рис. 3),

кошти місцевих бюджетів (рис. 4) та кошти залучені з інших джерел (рис. 5).

Незважаючи на те, що поняття «державні цільові програми» було введено ще в 1995 році, активне застосування воно отримало тільки після початку широкого фінансування програм вже на початку 2000-х років. У 2016 році замовниками державних цільових програм були міністерства та відомства України, котрі передбачали широкомасштабні інвестиції у 29 державних цільових програм за рахунок коштів державного бюджету, місцевих бюджетів та залучення коштів з інших джерел. Незважаючи на те, що за кількістю з державних цільових програм інвестиційними є менше половини програм, за сукупним бюджетом їх частка перевищує 90% (табл. 1).

Перелік програм, що фінансуються за рахунок Державного бюджету, формується, виходячи з обсягів державних капітальних вкладень, що спрямовуються на реалізацію державних цільових програм і на рішення не включених в ці програми окремих найважливіших соціально-економічних питань на підставі пропозицій, схвалених рішеннями Президента або Уряду.

Виходячи із аналізу розподілу сукупного бюджету державних цільових програм, що реалізувалися у 2016 році, можна зробити висновок, що пріоритетом розвитку національної економіки з позиції державних інвестицій є структурна

Таблиця 1

Державні замовники державних цільових програм та джерела їх фінансування у 2016 році [1]

Державні замовники	Кількість державних цільових програм	Загальний обсяг (млрд грн)		Державний бюджет (млрд грн)		Місцеві бюджети (млрд грн)		Залучення інших джерел (млрд грн)	
		План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт
Мінагрополітики	1	0,12	-	0,09	-	0,00	-	0,02	-
Міненерговугілля	1	0,02	0,02	0,02	0,02	0,00	0,00	0,01	0,00
Мінінфраструктури	4	45,33	18,82	28,65	13,73	0,99	1,01	15,70	4,07
Мінмолодьспорт	2	0,18	0,06	0,01	0,01	0,08	0,04	0,08	0,01
Міноборони	3	1,92	0,02	1,90	0,02	0,00	0,00	0,02	0,00
МОН	2	0,03	0,05	0,03	0,05	0,00	0,00	0,00004	0,00
МОЗ	3	2,13	-	1,68	-	0,01	-	0,43	-
Мінприроди	1	5,04	2,88	2,15	2,20	1,00	0,25	1,88	0,43
Мінсоцполітики	2	1,46	1,12	1,46	1,12	0,003	0,00	0,00001	0,00
Мінрегіонбуд	2	18,97	0,01	4,85	0,00	1,12	0,00	13,01	0,01
Мін'юст	1	0,08	0,01	0,07	0,003	0,00	0,00	0,01	0,01
Держенергоефективності	1	0,89	0,86	0,89	0,86	0,00	0,00	0,00	0,00
Держрибагентство	1	0,51	0,01	0,33	0,01	0,00	0,00	0,18	0,004
ДКА	1	0,52	0,93	0,23	0,18	0,00	0,00	0,29	0,75
ДАЗВ	1	0,00	0,06	0,00	0,06	0,00	0,00	0,00	0,00
НАНУ	1	0,04	0,01	0,02	0,01	0,00	0,00	0,02	0,01
ДСНС України	1	2,62	0,26	2,18	0,23	0,18	0,01	0,26	0,03
Дніпропетровська ОДА	1	0,04	0,01	0,04	0,01	0,00	0,01	0,00	0,00
УСЬОГО	29	79,9	25,1	44,6	18,5	3,4	1,3	31,9	5,3

модернізація в частині розвитку транспортної інфраструктури та будівництва. У даному напрямі у Мінінфраструктури реалізується чотири державні цільові програми, що займають 74% в сукупній сумі витрат, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету бюджеті. При більш детальному розгляді даного напрямку ми можемо побачити, що пріоритетними напрямками тут є розвиток залізничного та електротранспорту, а також автомобільної інфраструктури. Мінрегіонбуд реалізує дві державні цільові програми на загальну суму 18,97 млрд грн.

Також варто відзначити позитивну тенденцію у збільшенні фінансування розвитку науки і технологій. Міністерство освіти та науки реалізує дві державні цільові програми, на фінансування котрих у 2016 році було передбачено 0,03 млрд грн, однак, фактичне виконання показало перевищення запланованих інвестицій на 0,02 млрд грн. У той же час частка витрат на НДДКР залишається досить низькою.

Велику частку займають капітальні вкладення, що ще раз підтверджує прагнення держави в першу чергу сформуванню і оновити матеріально-технічну базу, що дісталася економіці у спадок від командно-адміністративної системи і піддалася істотним деструктивним впливам ринкових реформ.

У якості основних проблем формування та реалізації державної інвестиційної політики, варто відзначити проблеми, викликані відсутністю належного контролю і низькою якістю менеджменту. До них належать:

- недотримання запланованих термінів реалізації державних цільових програм;
- невиконання запланованих обсягів фінансування за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів та позабюджетних джерел і відсутність контролю за дотриманням цих зобов'язань;
- низький рівень відповідальності державних замовників за реалізацію державної інвестиційної політики;
- неузгодженість фінансування державних цільових програм з реальними можливостями їх фінансування;
- відсутність контролю зі сторони громадськості.

Також можна виділити коло проблем, викликаних низькою якістю підготовки та організації фінансування державних цільових програм, а також зайвою бюрократизацією даних процесів:

- непрозора процедура формування переліку державних цільових програм, контролю за ходом їх реалізації, включаючи відсутність планованих термінів реалізації;
- затягування строків затвердження переліку об'єктів фінансування;
- відсутність прозорої методології визначення часток спів фінансування державних цільових

програм, що знаходяться в державній та місцевій власності;

- надмірна складність і невиправдано великі терміни підготовки проектів нових державних цільових програм і внесення змін у діючі державні цільові програми

Таким чином, можна говорити про те, що на даному етапі механізм реалізації державних цільових програм спрямований скоріше на вирішення системних проблем, що входять до сфери компетенції органів виконавчої влади, ніж на перспективний розвиток національної економіки. Тобто, даний інструмент інвестиційної політики використовується з метою завершення модернізації економіки в частині її структурної складової, хоча потенціал даного інструменту досить великий, і, незважаючи на ряд проблем в його застосуванні, в майбутньому можливе його ефективне використання для стимулювання постіндустріальної модернізації. Для цього необхідно буде поступово переносити увагу з традиційних напрямів інвестування на перспективні, наукоємні, ті, що підвищують частку фінансування НДДКР, а також посилюють залучення приватних інвесторів до реалізації державних цільових програм.

Висновки з проведеного дослідження. Ефективність державної інвестиційної політики залежить не тільки від виходу України на міжнародний ринок чи рівня конкурентоспроможності, але і від мети її розвитку, джерел фінансування та інших складових.

У статті проаналізовано стан виконання державних цільових програм, як одного з інструментів державної інвестиційної політики, що здатен забезпечити вирішення першочергових задач та до яких застосовуються інститути розвитку.

Ефект від реалізації державної інвестиційної політики полягає у підвищенні рівня економічних і соціальних показників національної економіки шляхом реалізації державних цільових програм через розгалужену систему інститутів розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державні цільові програми. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=DerzhavniTsiloviProgrami>
2. Методичні рекомендації щодо формування і реалізації регіональних та місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/print/491>
3. Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства: наук. монографія / наук. ред. М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін. – К.: НАУ, 2008. – 216 с.
4. Світовий досвід створення інститутів розвитку: висновки для України (на прикладі державних банків розвитку) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/october09/02.htm>

5. Соціально-економічний розвиток України за січень-липень 2017 року / Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. Стан інвестиційної діяльності в Україні / Інвестиційна діяльність в Україні від 23.-2.2016 // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

7. Федулова Л.І. Фінансовий імператив інститутів розвитку / Л.І. Федулова // Фінанси України. – 2012. – № 4. – С. 13-26.

REFERENCES:

1. Derzhavni tsil'ovi prohramy. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukA&tag=DerzhavniTsiloviProgrami>

2. Metodychni rekomendatsiyi shchodo formuvannya i realizatsiyi rehional'nykh ta mistsevykh prohram rozvytku maloho i seredn'oho pidpryyemnytstva. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukA&tag=MetodychniRekomendatsiyiShchodoFormuvannyaIRelizatsiyiRehionalnykhTamiMistsevykhProhramRozvytkuMalohoISerednogoPidpryyemnytstva>

nyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.dkrp.gov.ua/print/491>

3. Orhanizatsiyno-ekonomichni aspekty innovatsiynoho onovlennya natsional'noho gospodarstva: nauk. monohrafiya / nauk. red. M.M. Yermoshenko, S.A. Yerokhin. – K.: NAU, 2008. – 216 s.

4. Svitovyy dosvid stvorennya instytutiv rozvytku: vysnovky dlya Ukrayiny (na prykladi derzhavnykh bankiv rozvytku) [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://old.niss.gov.ua/monitor/october09/02.htm>

5. Sotsial'no-ekonomichnyy rozvytok Ukrayiny za sichen'-lypen' 2017 roku / Derzhavna sluzhba statystyky [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. Stan investytsiynoyi diyal'nosti v Ukrayini / Investytsiyna diyal'nist' v Ukrayini vid 23.-2.2016 // Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrayiny. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.me.gov.ua>

7. Fedulova L.I. Finansovyy imperativ instytutiv rozvytku / L.I. Fedulova // Finansy Ukrayiny. – 2012. – № 4. – С. 13-26.

Serzhanov V.V.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Dean of Faculty of Economics,
Uzhhorod National University

COORDINATION OF INSTITUTES OF DEVELOPMENT AND STATE TARGET PROGRAMS AS INSTRUMENTS OF THE STATE INVESTMENT POLICY

An attention of this article is devoted to the research of coordination of development institutes and state target programs as instruments of state investment policy. Existing experience of countries that have undergone a similar period of transformation shows that one of the most important conditions is an active state investment policy, which manifests itself in the institutes of development and implementation of state target programs. Given the emergence of new tools and mechanisms for strengthening the socio-economic development of the national economy, the subject of this research is interesting and promising.

It is proved that the basis of economic growth and welfare of the population is a system of development institutions that can effectively implement state target programs. Their main objective is to ensure that investment funds are attracted to those sectors where there are difficulties in attracting private capital.

In the course of the research, the network of development institutes is discovered, developed, and structured, the activities of which are aimed at solving a number of problems. It is proved that despite their heterogeneity, they are all aimed at attracting private investment in development programs and projects.

In turn, state target programs are one of the tools of active investment policy and reflect the goals and priorities of the country's socio-economic development. And in this regard, their role in the modernization of the national economy is significant as targeted programs focus on the implementation of large-scale, most important for the state investment and science and technology projects, united on a regional, sectoral, social or other ground.

The effect of the implementation of state investment policy is to increase the level of economic and social indicators of the national economy through the implementation of state target programs through the extensive system of development institutes.